

БІЛІМ БЕРУГЕ КІРІСПЕ

Білім саласындағы саясатты талдау:
Үшінші жол

Кітап: Білім беруге кіріспе

Дәріс: Білім саласындағы саясатты талдау: Үшінші жол

Жаһанданудың қанатын күн санап кеңге жаюы, сонымен бірге орын алып жатқан қоғамдық өзгерістер, Гидденс (1998 және 2000-жылдар) сияқты көптеген сарапшы мамандар мемлекеттік бақылауға ерекше сенім артатын дәстүрлі солшылдардың саясатын бұдан әрі жарамсыз деп таныды. Әлемдік нарықтың дамуына байланысты қимылсыз қол қусырып отырудың орнына, мемлекеттер қол астындағы адамдардың нарыққа жауап бере білуі үшін оларға белсенді түрде жәрдем етуі тиіс. Осыған байланысты, Гидденс мемлекеттік социализмнің ескі формалары мен жаппай еркін нарыққа көшудің нақ ортасы болып табылатын үшінші жолды ұсынды. Ол бәсекелестік пен өнімділікті алға жылжыта отырып, білім беру, денсаулық сақтау, әлеуметтік қамсыздандыру сияқты қызметтерді көрсететін мемлекетті сипаттады. Мұндай құрылымдар жеке адамдар жаһандық «білім» экономикасында еш кедергісіз қызмет атқара алуы үшін қажетті деңгейде қолдау көрсетеді. Үкіметтер де жеке адамдарға дербестікті, қауіпсіздікті және әлемнің мүшесі болу мүмкіндігін қамтамасыз ете алатын азаматтық қоғамды дамыту тиіс.

Жаңа лейборизм және әлеуметтік инклюзивтілік

Лейбористік үкімет үшін үшінші жол идеологиясы олардың әр жеке адамға денсаулық сақтау, білім беру сияқты аса маңызды қызмет түрлерін көрсетумен қоса, барлығы үшін өмірде қандай да бір жетістікке жету мүмкіндігін жасауды, сонымен қатар, әр адамның қоғамда қандай да бір рөл атқаруына көңіл бөлуді білдіреді. Гибсон (2014) инклюзивтілік ұғымын 1980 жылдардағы мүмкіндігі шектеулі адамдардың құқығын талап ету нәтижесінде пайда болған саяси қозғалыс деп түсіндіреді. Бұл қозғалыс әлеуметтік өзгертулер арқылы ғана қол жеткізілетін азаматтық құқық пен тең мүмкіндіктерді талап етеді. Егер біз Англия контекстінде қарастырсақ, Тони Блэрдің лейбористік үкіметі инклюзивтілік ұғымын қабылдады. Инклюзивтілік барлық адамның бір іске ат салысуын, қамтылуын талап етеді, сондықтан, ол қоғамнан экономикалық, әлеуметтік немесе физикалық себептермен аластатылған кез келген топтың жүрегіне жылы тиеді. Бұны Тэтчер билігі кезіндегі қарқынды экономика мен әлеуметтік өзгерістер барысында пайда болған бөлініп-жарылуды жоюдың таптырмас тәсілі деуге болады.

Арнайы білім алуға сұраныс және инклюзивтілік

Мүмкіндігі шектеулі адамдардың құқықтарына сүйене отырып, арнайы білім беру саласында қолданылған кезде инклюзивтілік - арнайы білім беруді қажет ететін оқушылардың құрбы-құрдастарымен қатар бір мектепте білім алуына мүмкіндік жасау дегенді білдіреді.

Бұрындары жергілікті билік органдарында әртүрлі жолмен іске асырылатын инклюзивті білім беру лейбористер билігі кезінде арнайы мектептерден жалпы білім беретін мектептерге тікелей ауыстыру арқылы жүзеге асырылатын болды. Алайда, мектептер рейтингтік көрсеткішке кері әсер ететін балаларды қабылдағылары келмеді. Осыған байланысты, аз ғана дене кемістігі бар балаларға қарағанда, оқуында және мінез-құлқында проблемалары бар балалар үшін инклюзивті білім алуға қол жеткізу мүмкіндігі едәуір төмен болды.

Жаңа лейбористер және үздіксіз білім беру

Бек пен Гидденстің пікірталастарына негізделген Фрайер баяндамасында (NAGCELL, 1997) Ұлыбритания әлеуметтік салалардағы терең өзгерістерді бастан кешіруде, ал бұл оның қатерге толы қоғам екендігін көрсетеді делінген.

Ол жаңа әдістерді енгізу нәтижесінде, яғни, жаңа технологияларды қолдану, жаңа өнімдер мен қызметтерді жолға қойып, тарату, жұмыс орындарының қысқаруы сияқты жұмыспен қамту саласындағы өтіп жатқан өзгерістерді атап көрсетті (NAGCELL, 1997:11). Болашақтың қызметкері қазіргіден өзгеше болады, біліктілігі төмен немесе ешбір дағды игермеген жұмысшылардың мүмкіндіктері күрт азаяды және «бір салаға маманданған» немесе нақты бір дағдыны ғана игергендердің де тағдыры қыл үстінде болмақ. Ендеше біз жұмысқа қатысты уақыттың, тұрғылықты жердің және жұмыс түрінің өзгеру дәуірінде өмір сүрудеміз.

Тейлордың пікіріне сүйенсек, «Жаңа лейбористердің үздіксіз білім беру жөніндегі саясатын «нарық кезіндегі халықтың әл-ауқаты» деп аталатын идеологияға сай олардың білім жөніндегі жалпы саясатынан да, адами капитал тұрғысынан білім беру тәсілдемесінен де бөліп қарастыруға болмайды» (2005: 101). «Білім беру жүйесінен қол үзу, оған қатысты орын алған сәтсіздіктер ұрпақтан ұрпаққа жалғасып кете беретіндіктен», лейбористер кемшіліктерді қолданыстағы білім беру жүйесінің артықшылықтарына

сүйене отырып, жоюға тырысты (DfEE, 1997:3). Осылайша, олар міндетті және үздіксіз білім берудің маңыздылығы атап көрсетілді. Бұл мемлекеттік саясаттың діңгегі білім экономикасында бәсекеге түсу үшін адами капиталды дамыту қажет деген идеяға сүйенетінін тағы да бір көрсетті.

Оқу жоспарын реформалау

- Кәсіби қажеттіліктерге сәйкестендіріп, бұрынғыдан да икемдірек ету үшін ағылшын ұлттық оқу жоспарына өзгерістер енгізілді.
- Бастауыш мектептерде сыныптағы бала санын азайтып, жалпы оқыту үдерісіне қажетті негізгі дағдыларды дамыту ісі жолға қойылды, соның нәтижесінде, оқу дағдысы мен математикалық сауаттылықты арттыру стратегиялары жасакталып, АКТ (ақпараттық-коммуникациялық технологиялар)-ға ерекше ден қойылды.
- 3-негізгі кезеңде оқу мен математикалық сауаттылыққа, АКТ-ға ерекше көңіл бөлініп, дербес оқыту жолға қойылды.
- Қарқынды қоғамдық өзгерістерге даяр болып, тұрақты қауымдастықтардың ыдырауының алдын алу мақсатында азаматтық негіздері оқытыла бастады.
- 16 жастан соң білім беру саясатының нәтижесінде 16 жастан кейін де білім алатын оқушылардың саны күрт артты. Сипаты мен бағалау түріне қарай модульдық болып өзгерген деңгейлер жаңартылып, жетілдірілді. 2008 жылдан бастап, 14-19 жастағыларға арналған, жалпы және қолданбалы кәсіби білім беруді қамтитын арнайы кәсіби білім беру дипломдары енгізілді. 14-16 жастағыларға жаңаша білім беру жолдарын мектептер мен үздіксіз білім беру мекемелері бірлесіп қарастыра бастады.
- Қолданыстағы сапамен қамтамасыз ету шаралары әрі қарай жетілдіріле түсті: жұмыстары жақсы жолға қойылған мектептер үшін тексерістер «шыбын шаққан ғұрлы» көрінбесе, қанағаттандырарлық нәтиже көрсете алмағандарға кемшіліктерді тез арада түзетпеген жағдайда жабылуы, басқалармен қосылуы немесе академия ретінде қайта құрылу қаупі төнді.

Sure Start (Нық сеніммен бастау)

Sure Start жергілікті бағдарламалары 2001 жылы балалар арасындағы кедейлік пен қоғамнан оқшаулануға қарсы күресу мақсатымен іске қосылды. Олар жағдайы төмен аудандарда тұратын төрт жасқа дейінгі балалар мен олардың отбасыларын қамтыды. Бұл бағдарламалардың мақсаты, білім беру, денсаулық сақтау және балаға қамқорлық жасау салаларында көрсетілетін қызмет сапаларын жақсартта отырып, осы балалардың өмірлік мүмкіндіктерін арттыру еді.

Әр бала маңызды

Ламинг Есебі (2003) нәтижесінде балалар мен жастардың әл-ауқатына жауапты қызмет жүйелері бағыт-бағдарсыз, өз беттерінше жұмыс атқарып келгені анықталды. Бір бағыттағы бірлескен іс-әрекеттің болмауы салдарынан маңызды ақпарат алмасудың жоқтығы және кесімді іс-шаралардың дер кезінде қабылданбауы болды. Осының нәтижесінде, 2004 жылы қабылданған Балалар туралы заң мен Әр бала маңызды: Балалар үшін өзгерістер (DfES, 2004с) деп аталатын бағдарламалар балалармен жұмыс істейтін мекемелер қызметіне ерекше әсер етті. Осы уақыттан бастап, әр бала басты назарда болып, олардың қажетіне қарай қызметтер көрсетіле бастады. Бұл тұрғыдан алғанда, бұны Sure Start бағдарламасының жалғасы десе де болады.

Терминдер

Білім экономикасы – білім беру мен кадрларды дайындау жүйесінің дамуы мен қызметінің материалдық қырларын зерттейтін экономика саласы.

Адами капитал - жұмыскердің еңбек ету мүмкіндігін, олардың еңбегінің жемісті болуын, еңбек өнімділігі мен сапасын көтеретін білім, біліктілік ілім, тәжірибе нысанында адамдарға салынатын капитал.

Кітап: Білім беруге кіріспе

Дәріс: Білім саласындағы саясатты талдау: Үшінші жол

Сұрақтар:

1. Ағылшын білім саласы контекстіндегі «Үшінші жол» бағдарламасы қалай пайда болды? Оның мақсат-мүдделері қандай?
2. Оқу жоспарын реформалау не себептен жүргізілді?
3. Sure start және Әр бала маңызды бағдарламаларының негізгі мақсаттары қандай?